

DET KONGELIGE
KOMMUNAL- OG DISTRIKTSDEPARTEMENT

Ifølge liste

Deres ref

Vår ref

Dato

22/732-2

26. januar 2022

Departementets uttalelse - Opparbeiding av hovedledninger for vann og avløp i strøk regulert til fritidsbebyggelse

Innledning

I brev av 9. juni 2021 rettet Sivilombudet en undersøkelse til Kommunal- og moderniseringsdepartementet, der det ble stilt spørsmål om plikt til opparbeiding av offentlig hovedledning for vann og avløp etter plan- og bygningsloven (pbl.) § 18-1 i strøk regulert til fritidsbebyggelse. Hovedspørsmålet var om plikten til opparbeiding i slike strøk forutsetter at den aktuelle fritidsbebyggelsen er pålagt tilknytning til det offentlige vann- og avløpsnett gjennom bestemmelse i plan, jf. pbl. § 30-6, jf. §§ 27-1 og 27-2 andre til fjerde ledd.

Departementet konkluderte med at det må komme frem av planbestemmelser til arealplan at det skal være en tilknytningsplikt for fritidsbebyggelse for at det også skal være en opparbeidingsplikt.

Sivilombudet var enig med departementet at en slik regel har de beste grunner for seg. Etter deres syn var det imidlertid usikkert om en slik forståelse har tilstrekkelig forankring i rettskildene. Sivilombudet viste, i likhet med departementet, til at det kan oppstå utfordringer der en arealplan åpner opp for ulike typer bebyggelse innenfor samme planområde. Konsekvensen kan bli at enkelte vil kunne få en opparbeidingsplikt og andre ikke. Dette kan også få konsekvenser for muligheten en utbygger har til å rette refusjonskrav.

For å unngå tvil om rettstilstanden oppfordret Sivilombudet departementet til å vurdere en klargjøring av loven, eller at departementet i en uttalelse eller veileder tar stilling til forholdet mellom opparbeidingsplikten og tilknytningsplikten for fritidsboliger samt spørsmålene som oppstår i den forbindelse. På bakgrunn av dette gir departementet følgende uttalelse.

Postadresse
Postboks 8112 Dep
0032 Oslo
postmottak@kdd.dep.no

Kontoradresse
Akersg. 59
www.kdd.dep.no

Telefon*
22 24 90 90
Org.nr.
972 417 858

Avdeling
Bolig- og
bygningssavdelingen

Saksbehandler
Christoffer
Andersen
22 24 72 21

Generelt om opparbeidingsplikten for vann- og avløpsledninger i plan- og bygningsloven § 18-1

I regulert strøk gjelder det en opparbeidingsplikt for hovedledninger for vann og avløp. Dette følger av pbl. § 18-1 første ledd bokstav b og c. Det er krav om at ledningene skal føre til og langs eller over tomta. Opparbeidingsplikten utløses når eiendom skal opprettes eller endres, eller grunn skal bebygges eller eksisterende bebyggelse skal utvides vesentlig eller gis en vesentlig endret bruk. Regelen om opparbeidingsplikt går tilbake til den første landsdekkende bygningsloven fra 1924. Formålet bak regelen er å unngå helseproblemer og forurensning. Regelen sikrer også best mulig utnyttelse av ressursene og kontinuerlig utbygging av det kommunal vann- og avløpsnett.¹

Etter ordlyden i bestemmelsen gjelder plikten uavhengig av planformålet for den aktuelle eiendommen i det regulerte strøket. Det er likevel en forutsetning for plikten at planformålet gir mulighet for utbygging.² Av forarbeidene følger det forutsetningsvis at tiltaket som utløser plikten må utløse et behov for infrastrukturen. I Ot.prp.nr.45 (2007-2008) sies det for eksempel om tiltak på eksisterende bebyggelse:

«Ikke ethvert påbygg, tilbygg, endring eller utvidelse av bruk vil utløse opparbeidingsplikt. Tiltaket må være av en slik art eller omfang at det medfører en slik økning av belastning på infrastrukturen at det er å sammenligne med en ny enhet. For eksempel vil en ny boenhet eller en bruksendring fra bolig til næring som regel utløse krav om opparbeidelse.»

De samme forarbeidene sier også på side 262 at det er tilstrekkelig at vann- og avløpsledninger kreves opparbeidet fordi de skal tjene et planvurdert strøk.

Departementet mener således at det sentrale for opparbeidingsplikten er formålet med tiltaket i seg selv og hvilke behov for infrastruktur som tiltaket skaper. Regelen om opparbeidingsplikt må derfor ses i nær sammenheng med kravene til blant annet drikkevann i pbl. § 27-1 første ledd og av kravet til bortledning av avløpsvann i pbl. § 27-2 første ledd, og at hovedregelen er at disse kravene ivaretas gjennom tilknytningsplikt til offentlig vann- og avløpsledning, jf. pbl. §§ 27-1 andre ledd og 27-2 andre ledd. Reglene om tilknytningsplikt bygger også på de samme hensynene som opparbeidingsplikten.³

Opparbeidingsplikt i strøk regulert til fritidsbebyggelse er avhengig av at det er bestemt en tilknytningsplikt til hovedledninger for vann og avløp i arealplan

Lovgiver har igjennom pbl. § 30-6 som hovedregel unntatt fritidsboliger for tilknytningsplikten til offentlig vann- og avløpsnett. Kommunen kan derimot fastsette i planbestemmelser at nye og eksisterende fritidsboliger skal ha tilknytningsplikt når fritidsbebyggelsens art tilsier det. Begrunnelsen er at slik bebyggelse føres opp med langt større standard enn tidligere.⁴

¹ NOU 2005: 12 s. 378 og 382

² Innjord, Frode A. og Liv Zimmermann (red.) Plan- og bygningsloven med kommentarer Plandelen, bind I, 2. Utg. (Oslo 2020) s. 510

³ Ot.prp.nr.45 (2007-2008) s. 186

⁴ Ot.prp.nr.45 (2007-2008) s. 347

Med bakgrunn i tiltakets behov for infrastrukturen og sammenhengen med reglene om tilknytningsplikt, kan det da ikke gjelde noen opparbeidingsplikt for fritidsbebyggelse med mindre de etter bestemmelse til arealplan har en tilsvarende tilknytningsplikt. Tolkningen har støtte i juridisk teori,⁵ og departementet finner en viss støtte i forarbeidene til plan- og bygningsloven av 1985.⁶

Reelle hensyn taler også for en slik løsning. Det kan oppfattes som en urimelig byrde å måtte opparbeide infrastruktur som man ikke selv er forpliktet til å bruke. Utgangspunktet er også at det er en kommunal oppgave å gjennomføre arealplaner, slik at opparbeidingsplikt for utbygger er et unntak fra dette.⁷ Pbl. § 18-1 og refusjonsbestemmelsene skal sikre at grunneiere skal bidra med infrastruktur de forventes å belaste. En generell opparbeidingsplikt, uten tilknytningsplikt, vil alternativt bli en finansieringsforpliktelse uten at den dekker et behov skapt av grunneiendommen/bebyggelsen. Vi legger til grunn at dette ikke har vært lovgivers hensikt. Mangler det krav om tilknytning til offentlige vann og avløpsledninger for fritidsboliger, framstår kravet om opparbeiding etter pbl. § 18-1 som strengere for denne type tiltak enn for andre tiltak, som for eksempel helårsbolig. Dette er etter vårt syn også vanskelig å samordne med lovgivers vilje, som åpner opp for at fritidsboliger skal kunne unntas enkelte materielle krav i loven. Slik reglene er utformet vil imidlertid kommunen uansett ha muligheten til å vedta tilknytningsplikt i arealplan.

Som nevnt er altså ikke arealformålet avgjørende for om opparbeidingsplikten gjelder. Selv om det i regulert strøk er arealformål kun for fritidsbebyggelse, er dette i seg selv ikke nok for å utløse opparbeidingsplikten når eiendom skal fradeles for fritidsbolig, fritidsbolig skal bygges eller bygning skal bruksendres til fritidsbolig. Det må i tillegg være gitt planbestemmelse om tilknytningsplikt for at opparbeidingsplikten skal gjelde for fritidsbebyggelsen. Ved bruk av overordnet planformål, kombinert planformål, for eksempel fritidsbebyggelse og boligbebyggelse, eller ved dispensasjon fra planformål for å kunne gi tillatelse til fritidsbebyggelse, gjelder også det tilsvarende.

Hensynet til refusjonskreditor

Utbyggeren som opparbeider offentlige vann- og avløpsledninger i regulerte strøk med overordnet arealformål, ulike arealformål, kombinerte arealformål, eller der det gis dispensasjon for å gi tillatelse til fritidsbebyggelse, kan risikere å ikke få refusjon fra arealer som brukes til fritidsbebyggelse. Dette fordi refusjon ikke kan kreves fra arealer hvor det ikke foreligger en opparbeidingsplikt, jf. pbl. § 18-6 første ledd om refusjonspliktig areal. For utbyggeren vil opparbeidingsplikten i disse tilfeller kunne framstå som urimelig. Det kan særlig gjelde dersom mange av eiendommene i det aktuelle strøket er regulert til fritidsbebyggelse. Situasjonen for utbygger kan også bli uforutsigbar, spesielt der arealene har et overordnet arealformål eller kombinert arealformål. Da kan spørsmålet oppstå hvilken bruk man skal legge til grunn ved refusjon – fritidsbebyggelse eller annen bebyggelse (for eksempel helårsbolig). Av hensyn til refusjonskreditor vil det derfor være viktig at kommunen

⁵ Pedersen, O.J, P. Sandvik, m.fl. Plan- og bygningsrett Del 2 Byggesaksbehandling, håndhevelse og sanksjoner, 3 utg. (Oslo 2018) s. 468

⁶ Ot.prp.nr 57 (1985-1986) s. 53-54

⁷ Ot.prp.nr.57 (1985-1986) s. 36 og 37

får inn en planbestemmelse om tilknytningsplikt for fritidsboliger der planen åpner for ulike typer bebyggelse innenfor samme planområde.

Avslutning

Forholdet mellom opparbeidingsplikten og tilknytningsplikten for fritidsboliger er ikke uttrykkelig avklart verken i loven eller i forarbeidene. Likevel finner departementet ikke grunn til å gå i gang med en lovendring på nåværende tidspunkt. Inntil videre ber vi kommunene og statsforvalterne legge til grunn at opparbeidingsplikten etter pbl. § 18-1 bare gjelder i strøk som er regulert til fritidsbebyggelse, dersom det i bestemmelse til arealplan går fram at bebyggelsen har en tilknytningsplikt til offentlig vann- og avløpsledning, jf. pbl. § 30-6.

Med hilsen

Karen Marie Glad Visnes (e.f.)
avdelingsdirektør

Christoffer Andersen
førstekonsulent

Dokumentet er elektronisk signert og har derfor ikke håndskrevne signaturer

Adresseliste

Alstahaug kommune	Strandgt. 52	8805	SANDNESSJØEN
Alta kommune	Postboks 1403	9506	ALTA
Alvdal kommune	Gjelen 3	2560	ALVDAL
Alver kommune	Postboks 4	5906	FREKHAUG
Andøy kommune	Postboks 187	8483	ANDENES
Aremark kommune	Rådhuset, Aremarksveien 2276	1798	AREMARK
Arendal kommune	Postboks 123	4891	GRIMSTAD
Asker kommune	Katrineåsveien 20	3440	RØYKEN
Askvoll kommune	Postboks 174	6988	ASKVOLL
Askøy kommune	Klampavikvegen 1	5300	KLEPPESTØ
Aukra kommune	Nyjordvegen 12	6480	AUKRA
Aure kommune	Postboks 33	6689	AURE
Aurland kommune	Vangen 1	5745	AURLAND
Aurskog-Høland kommune	Rådhusveien 3	1940	BJØRKELANGEN
Austevoll kommune	Birkelandsvegen 2	5392	STOREBØ
Austrheim kommune	Sætremarka 2	5943	AUSTRHEIM
Averøy kommune	Postboks 152 Bruhagen	6538	AVERØY
Balsfjord kommune	Rådhusgata 11	9050	STORSTEINNES
Bamble kommune	Postboks 80	3993	LANGESUND
Bardu kommune	Postboks 401	9365	BARDU
Beiarn kommune	Nedre Beiarveien 906	8110	MOLDJORD
Bergen kommune	Postboks 7700	5020	BERGEN
Berlevåg kommune	Rådhusgata 2	9980	BERLEVÅG
Bindal kommune	Rådhuset	7980	TERRÅK
Birkenes kommune	Postboks 115	4795	BIRKELAND
Bjerkreim kommune	Postboks 17	4389	VIKESÅ
Bjørnafjorden kommune	Postboks 24	5649	EIKELANDSOSEN
Bodø kommune	Postboks 319	8001	BODØ
Bokn kommune	Boknatunvegen 37	5561	BOKN
Bremanger kommune	Postboks 104	6721	SVELGEN
Brønnøy kommune	Rådhuset	8905	BRØNNØYSUND
Bygland kommune	Sentrum 18	4745	BYGLAND
Bykle kommune	Sarvsvegen 14	4754	BYKLE
Bærum kommune	Postboks 700	1304	SANDVIKA
Bø kommune	Rådhuset, Veaveien 50	8475	STRAUMSJØEN

Bømlo kommune	Kommunehuset	5430	BREMNES
Båtsfjord kommune	Hindberggata 18	9990	BÅTSFJORD
Deatnu - Tana kommune	Rådhusveien 24	9845	TANA
Dovre kommune	Kongsvegen 4	2662	DOVRE
Drammen kommune	Postboks 7500	3008	DRAMMEN
Drangedal kommune	Gudbrandsveien 7	3750	DRANGEDAL
Dyrøy kommune	Dyrøytunet 1	9311	BRØSTADBOTN
Dønna kommune	Solfjellsjøen	8820	DØNNA
Eidfjord kommune	Simadalsvegen 1	5783	EIDFJORD
Eidskog kommune	Postboks 94	2231	SKOTTERUD
Eidsvoll kommune	Postboks 90	2081	EIDSVOLL
Eigersund kommune	Postboks 580	4379	EGERSUND
Elverum kommune	Postboks 403	2418	ELVERUM
Enebakk kommune	Prestegårdsveien 4	1912	ENEBAKK
Engerdal kommune	Engerdalsveien 1794	2440	ENGERDAL
Etne kommune	Sjoarvegen 2	5590	ETNE
Etnedal kommune	Kyrkjevegen 10	2890	ETNEDAL
Evenes kommune	Postboks 43	8539	BOGEN I OFOTEN
Evje og Hornnes kommune	Kasernevegen 19	4735	EVJE
Farsund kommune	Brogaten 7	4550	FARSUND
Fauske - Fuossko kommune	Postboks 93	8201	FAUSKE
Fedje kommune	Stormarkvegen 49	5947	FEDJE
Fitjar kommune	Postboks 83	5418	FITJAR
Fjaler kommune	Dalstunet 20	6963	DALE I SUNNFJORD
Fjord kommune	Postboks 144	6211	VALLDAL
Flakstad kommune	Flakstadveien 371	8380	RAMBERG
Flatanger kommune	Lauvsneshaugen 25	7770	FLATANGER
Flekkefjord kommune	Kirkegaten 50	4400	FLEKKEFJORD
Flesberg kommune	Lampelandhagan 7	3623	LAMPELAND
Flå kommune	Sentrumsvegen 24	3539	FLÅ
Folldal kommune	Gruvvegen 7	2580	FOLLDAL
Fredrikstad kommune	Postboks 1405	1602	FREDRIKSTAD
Frogn kommune	Postboks 10	1441	DRØBAK
Froland kommune	Frolandsveien 995	4820	FROLAND
Frosta kommune	Fånesvegen 1	7633	FROSTA
Frøya kommune	Postboks 152	7261	SISTRANDA

Fyresdal kommune	Klokkarhamaren 6	3870	FYRESDAL
Færder kommune	Postboks 250 Borgheim	3163	Nøtterøy
Gáivuotna - Kåfjord - Kaivuono kommune	Postboks 74	9148	OLDERDALEN
Gamvik kommune	Postboks 174	9770	MEHAMN
Gausdal kommune	Vestringsvegen 8	2651	ØSTRE GAUSDAL
Gildeskål kommune	Postboks 54	8138	INNDYR
Giske kommune	Valderhaug 4	6050	VALDERØYA
Gjemnes kommune	Nordmørsvegen 24	6631	BATNFJORDSØRA
Gjerdrum kommune	Postboks 10	2022	GJERDRUM
Gjerstad kommune	Gjerstadveien 1335	4980	GJERSTAD
Gjesdal kommune	Rettedalen 1	4330	ÅLGÅRD
Gjøvik kommune	Postboks 630	2810	GJØVIK
Gloppen kommune	Grandavegen 9	6823	SANDANE
Gol kommune	Gamlevegen 4	3550	GOL
Gran kommune	Postboks 41	2714	JAREN
Grane kommune	Industriveien 2	8680	TROFORS
Gratangen kommune	Postboks 23	9471	GRATANGEN
Grimstad kommune	Postboks 123	4891	GRIMSTAD
Grong kommune	Postboks 162	7871	GRONG
Grue kommune	Postboks 94	2261	KIRKENÆR
Gulen kommune	Eivindvikvegen 1119	5966	EIVINDVIK
Guovdageaidnu - Kautokeino kommune	Bredbuktnesvn. 6	9520	KAUTOKEINO
Hadsel kommune	Rådhusgata 5	8450	STOKMARKNES
Halden kommune	Postboks 150	1751	HALDEN
Hamar kommune	Postboks 4063	2306	HAMAR
Hamarøy kommune	Marie Hamsuns vei 3	8294	HAMARØY
Hammerfest kommune	Postboks 1224	9616	HAMMERFEST
Hareid kommune	Rådhusplassen 5	6060	HAREID
Harstad - Hársttåk kommune	Postboks 1000	9479	HARSTAD
Hasvik kommune	Postboks 43	9593	BREIVIKBOTN
Hattfjelldal kommune	O.T.Olsens vei 3 A	8690	HATTFJELLDAL
Haugesund kommune	Postboks 2160	5504	HAUGESUND
Heim kommune	Trondheimsveien 1	7200	KYRKSÆTERØRA

Hemnes kommune	Sentrumsveien 1	8646	KORGEN
Hemsedal kommune	Hemsedalsvegen 2889	3560	HEMSEDAL
Herøy kommune	Postboks 274	6099	FOSNAVÅG
Herøy kommune	Herøy Rådhus	8850	HERØY
Hitra kommune	Rådhusveien 1	7240	HITRA
Hjartdal kommune	Saulandsvegen 414	3692	SAULAND
Hjelmeland kommune	Vågavegen 116	4130	HJELMELAND
Hol kommune	Ålmannvegen 8	3576	HOL
Hole kommune	Viksveien 30	3530	RØYSE
Holmestrand kommune	Pb 312	3081	HOLMESTRAND
Holtålen kommune	Hovsletta	7380	ÅLEN
Horten kommune	Postboks 10	3191	HORTEN
Hurdal kommune	Minneåsvegen 3	2090	HURDAL
Hustadvika kommune	Tingplassen 1	6440	ELNESVÅGEN
Hvaler kommune	Storveien 32	1680	SKJÆRHALDEN
Hyllestad kommune	Hyllestad kommunehus	6957	HYLLESTAD
Hægebostad kommune	Laurkrokveien 4	4595	TINGVATN
Høyanger kommune	Postboks 159	6991	HØYANGER
Høylandet kommune	Vargeia 1	7977	HØYLANDET
Hå kommune	Rådhusgata 8	4360	VARHAUG
Ibestad kommune	Rådhuset, Emma Olsens vei 1	9450	HAMNVIK
Inderøy kommune	Vennalivegen 7	7670	INDERØY
Indre Fosen kommune	Rådhusveien 13	7100	RISSA
Indre Østfold kommune	Postboks 3	1802	ASKIM
Iveland kommune	Frikstadveien 20	4724	IVELAND
Jevnaker kommune	Kirkegata 6	3520	JEVNAKER
Kárásjohka - Karasjok kommune	Postboks 84	9735	KARASJOK
Karlsøy kommune	Rådhuset	9130	HANSNES
Karmøy kommune	Rådhuset, Postboks 167	4291	KOPERVIK
Kinn kommune	Postboks 294	6701	MÅLØY
Klepp kommune	Postboks 25	4358	KLEPPE

Kongsberg kommune	Postboks 115	3602	KONGSBERG
Kongsvinger kommune	Postmottak	2226	KONGSVINGER
Kragerø kommune	Postboks 128	3791	KRAGERØ
Kristiansand kommune	Postboks 4	4685	NODELAND
Kristiansund kommune	Postboks 178	6501	KRISTIANSUND N
Krødsherad kommune	Kommunehuset	3536	NORESUND
Kvam herad	Grovagjelet 16	5600	NORHEIMSUND
Kvinesdal kommune	Nesgata 11	4480	KVINESDAL
Kvinnherad kommune	Rådhuset	5470	ROSENDAL
Kviteseid kommune	Kviteseidgata 13	3850	KVITeseID
Kvitsøy kommune	Kommunehusveien 6	4180	KVITSØY
Kvæfjord kommune	Bygdeveien 26	9475	BORKENES
Kvænangen kommune	Burfjord	9161	BURFJORD
Larvik kommune	Postboks 2020	3255	LARVIK
Lebesby kommune	Postboks 38	9790	KJØLLEFJORD
Leirfjord kommune	Kommunehuset	8890	LEIRFJORD
Leka kommune	Lekatun	7994	LEKA
Lesja kommune	Postboks 53	2665	LESJA
Levanger kommune	Postboks 130	7601	LEVANGER
Lier kommune	Postboks 205	3401	LIER
Lierne kommune	Heggvollveien 6	7882	NORDLI
Lillehammer kommune	Postboks 986	2626	LILLEHAMMER
Lillesand kommune	Postboks 23	4791	LILLESAND
Lillestrøm kommune	Postboks 313	2001	LILLESTRØM
Lindesnes kommune	Nordre Heddeland 26	4534	MARNARDAL
Loabák - Lavangen kommune	Nesveien 7	9357	TENNEVOLL
Lom kommune	Sognefjellsveien 6	2686	LOM
Loppa kommune	Parkveien 1-3	9550	ØKSFJORD
Lund kommune	Moiveien 9	4460	MOI
Lunner kommune	Sandsvegen 1	2740	ROA
Lurøy kommune	Onøyveien 14	8766	LURØY
Luster kommune	Rådhuset	6868	GAUPNE

Lyngdal kommune	Postboks 353	4577	LYNGDAL
Lyngen kommune	Strandveien 24	9060	LYNGSEIDET
Lærdal kommune	Postboks 83	6886	LÆRDAL
Lødingen kommune	Postboks 83	8411	LØDINGEN
Lørenskog kommune	Postboks 304	1471	LØRENSKOG
Løten kommune	Postboks 113	2341	LØTEN
Malvik kommune	Postboks 140	7551	HOMMELVIK
Marker kommune	Postboks 114	1871	ØRJE
Masfjorden kommune	Austfjordvegen 2724	5981	MASFJORDNES
Melhus kommune	Rådhuset	7224	MELHUS
Meløy kommune	Gammelveien 5	8150	ØRNES
Meråker kommune	Rådhuset	7530	MERÅKER
Midtre Gauldal kommune	Rådhuset	7290	STØREN
Midt-Telemark kommune	Postboks 83	3833	BØ I TELEMARK
Modalen kommune	Postboks 44	5732	MODALEN
Modum kommune	Postboks 38	3371	VIKERSUND
Molde kommune	Rådhusplassen 1	6413	MOLDE
Moskenes kommune	Rådhuset	8390	REINE
Moss kommune	Postboks 175	1501	MOSS
Målselv kommune	Kommunehuset	9321	MOEN
Måsøy kommune	Torget 1	9690	HAVØYSUND
Namsos kommune	Stavarvegen 2	7856	JØA
Namsskogan kommune	R. C. Hansens vei 2	7890	NAMSSKOGAN
Nannestad kommune	Teiealleen 31	2030	NANNESTAD
Narvik kommune	Postboks 64	8512	NARVIK
Nes kommune	Postboks 114	2151	ÅRNES
Nesbyen kommune	Rukkedalsvegen 46	3540	NESBYEN
Nesna kommune	Movegen 24	8700	NESNA
Nesodden kommune	Postboks 123	1451	NESODDTANGEN
Nissedal kommune	Kommunehuset, Treungvegen 398	3855	TREUNGEN
Nittedal kommune	Postboks 63	1483	HAGAN
Nome kommune	Ringsevja 30	3830	ULEFOSS
Nord-Aurdal kommune	Postboks 143	2901	FAGERNES
Nord-Fron kommune	Nedregate 50	2640	VINSTRÅ
Nordkapp kommune	Postboks 403	9751	HONNINGSVÅG

Nord-Odal kommune	Herredsveien 2	2120	SAGSTUA
Nordre Follo kommune	Postboks 3010	1402	SKI
Nordre Land kommune	Postboks 173	2882	DOKKA
Nordreisa kommune	Postboks 174	9156	STORSLETT
Nore og Uvdal kommune	Sentrum 16	3630	RØDBERG
Notodden kommune	Postboks 193	3672	NOTODDEN
Nærøysund kommune	Postboks 133, Sentrum	7901	RØRVIK
Oppdal kommune	Inge Krokanns vei 2	7340	OPPDAL
Orkland kommune	Postboks 83	7301	ORKANGER
Os kommune	Rytrøa 14	2550	OS I ØSTERDALEN
Osen kommune	Kommunehuset	7740	STEINSDALEN
Oslo kommune	Rådhuset	0037	OSLO
Osterøy kommune	Geitaryggen 8	5282	LONEVÅG
Overhalla kommune	Svalivn. 2	7863	OVERHALLA
Porsanger - Porsångu - Porsanki kommune	Rådhuset, Postboks 400	9712	LAKSELV
Porsgrunn kommune	Postboks 128	3901	PORSGRUNN
Rakkestad kommune	Postboks 264	1891	RAKKESTAD
Rana kommune	Postboks 173	8601	MO I RANA
Randaberg kommune	Postboks 40	4096	RANDBERG
Rauma kommune	Vollan 8 A	6300	ÅNDALSNES
Rendalen kommune	Hanestadveien 1	2485	RENDALEN
Rennebu kommune	Kommunehuset	7391	RENNEBU
Rindal kommune	Rindalsvegen 17	6657	RINDAL
Ringebu kommune	Hanstadgata 4	2630	RINGEBU
Ringerike kommune	Pb 123 Sentrum	3502	HØNEFOSS
Ringsaker kommune	Postboks 13	2381	BRUMUNDDAL
Risør kommune	Postboks 158	4952	RISØR
Rollag kommune	Vrågåvegen 10	3626	ROLLAG
Rælingen kommune	Postboks 100	2025	FJERDINGBY
Rødøy kommune	Rødøy rådhus	8185	VÅGAHOLMEN
Røros kommune	Bergmannsgata 23	7374	RØROS
Røst kommune	Rådhuset	8064	RØST
Råde kommune	Skråtorpveien 2 A	1640	RÅDE
Raarvihke - Røyrvik kommune	Kommunehuset	7898	LIMINGEN

Salangen kommune	Postboks 77	9355	SJØVEGAN
Saltdal kommune	Kirkegata 23	8250	ROGNAN
Samnanger kommune	Tyssevegen 217	5650	TYSSE
Sande kommune	Rønnebergplassen 17	6084	LARSNES
Sandefjord kommune	Postboks 2025	3202	SANDEFJORD
Sandnes kommune	Postboks 583	4302	SANDNES
Sarpsborg kommune	Postboks 237	1702	SARPSBORG
Sauda kommune	Postboks 44	4201	SAUDA
Sel kommune	Botten Hansens gt 9	2670	OTTA
Selbu kommune	Gjelbakken 15	7580	SELBU
Seljord kommune	Brøløsvegen 13 A	3840	SELJORD
Senja kommune	Pb. 602	9306	FINNSNES
Sigdal kommune	Borgestubakken 2	3350	PRESTFOSS
Siljan kommune	Postboks 16	3749	SILJAN
Sirdal kommune	Tonstadvegen 28, Rådhuset	4440	TONSTAD
Skaun kommune	Postboks 74	7358	BØRSA
Skien kommune	Postboks 158	3701	SKIEN
Skiptvet kommune	Postboks 115	1806	SKIPTVET
Skjervøy kommune	Postboks 145	9189	SKJERVØY
Skjåk kommune	Moavegen 30	2690	SKJÅK
Smøla kommune	Postboks 34	6571	SMØLA
Snåase - Snåsa kommune	Sørsivegen 6	7760	SNÅSA
Sogndal kommune	Postboks 153	6851	SOGNDAL
Sokndal kommune	Gamleveien 20	4380	HAUGE I DALANE
Sola kommune	Postboks 99	4097	SOLA
Solund kommune	Hardbakke 26	6924	HARDBAKKE
Sortland kommune	Postboks 117	8401	SORTLAND
Stad kommune	Rådhusvegen 11	6770	NORDFJORDEID
Stange kommune	Postboks 214	2336	STANGE
Statsforvaltaren i Møre og Romsdal	Postboks 2520	6404	MOLDE
Statsforvaltaren i Rogaland	Postboks 59	4001	STAVANGER
Statsforvaltaren i Vestland	Statens hus, Njøsavegen 2	6863	LEIKANGER
Statsforvalteren i Agder	Postboks 504	4804	ARENDALE

Statsforvalteren i Innlandet	Postboks 987	2604	LILLEHAMMER
Statsforvalteren i Nordland	Postboks 1405	8002	BODØ
Statsforvalteren i Oslo og Viken	Postboks 325	1502	MOSS
Statsforvalteren i Troms og Finnmark	Postboks 700	9815	VADSØ
Statsforvalteren i Trøndelag	Postboks 2600	7734	STEINKJER
Statsforvalteren i Vestfold og Telemark	Postboks 2076	3103	TØNSBERG
Statsforvalterens fellestjenester	Postboks 504	4804	ARENDAL
Stavanger kommune	Postboks 8001	4068	STAVANGER
Steigen kommune	Leinesfjord	8283	LEINESFJORD
Steinkjer kommune	Postboks 2530	7729	STEINKJER
Stjørdal kommune	Postboks 133	7501	STJØRDAL
Stord kommune	Postboks 304	5402	STORD
Stor-Elvdal kommune	Postboks 85	2481	KOPPANG
Storfjord - Omasvuotna - Omasvuono kommune	Oldersletta 1	9046	OTEREN
Strand kommune	Postboks 115	4126	JØRPELAND
Stranda kommune	Øyna 13	6200	STRANDA
Stryn kommune	Tønningsgata 4	6783	STRYN
Sula kommune	Postboks 280	6039	LANGEVÅG
Suldal kommune	Eidsvegen 7	4230	SAND
Sunndal kommune	Postboks 94	6601	SUNNDALSØRA
Sunnfjord kommune	Postboks 338	6802	FØRDE
Surnadal kommune	Bårdshaugvegen 1	6650	SURNADAL
Sveio kommune	Postboks 40	5559	SVEIO
Sykkylven kommune	Kyrkjevegen 62	6230	SYKKYLVEN
Sømna kommune	Kystveien 84 A	8920	SØMNA
Søndre Land kommune	Hovsbakken 1	2860	HOV
Sør-Aurdal kommune	Tingvollbakkin 15	2930	BAGN
Sørfold kommune	Rådhuset	8226	STRAUMEN
Sør-Fron kommune	Kommunevegen 1	2647	SØR-FRON

Sør-Odal kommune	Øgardsvegen 2	2100	SKARNES
Sørreisa kommune	Storveien 20	9310	SØRREISA
Sør-Varanger kommune	Postboks 406	9915	KIRKENES
Time kommune	Postboks 38	4349	BRYNE
Tingvoll kommune	Kommunehuset	6630	TINGVOLL
Tinn kommune	Postboks 14	3661	RJUKAN
Tjeldsund kommune	Postboks 240	9439	EVENSKJER
Tokke kommune	Storvegen 60	3880	DALEN
Tolga kommune	Brugata 38	2540	TOLGA
Tromsø kommune	Postboks 6900	9299	TROMSØ
Trondheim kommune	Postboks 2300 Torgarden	7004	TRONDHEIM
Trysil kommune	Postboks 200	2421	TRYSIL
Træna kommune	Postboks 86	8770	TRÆNA
Tvedestrand kommune	Postboks 38	4901	TVEDESTRAND
Tydal kommune	Tydalsvegen 125	7590	TYDAL
Tynset kommune	Torvgata 1	2500	TYNSET
Tysnes kommune	Uggdalsvegen 301	5685	UGGDAL
Tysvær kommune	Postboks 94	5575	AKSDAL
Tønsberg kommune	Postboks 2410	3104	TØNSBERG
Ullensaker kommune	Postboks 470	2051	JESSHEIM
Ullensvang kommune	Opheimsgata 31	5750	ODDA
Ulstein kommune	Postboks 143	6067	ULSTEINVIK
Ulvik herad	Skeiesvegen 3	5730	ULVIK
Unjárga - Nesseby kommune	Rådhuset	9840	VARANGERBOTN
Utsira kommune	Postboks 63	5547	UTSIRA
Vadsø kommune	Postboks 614	9811	VADSØ
Vaksdal kommune	Konsul Jepsens gate 16	5722	DALEKVAM
Valle kommune	Postboks 4	4747	VALLE
Vang kommune	Tyinvegen 5161	2975	VANG I VALDRES
Vanylven kommune	Rådhusveien 1	6143	FISKÅ
Vardø kommune	Kirkegata 5	9950	VARDØ
Vefsn kommune	Postboks 560	8651	MOSJØEN
Vega kommune	Rørøyveien 10	8980	VEGA
Vegårshei kommune	Molandsveien 11	4985	VEGÅRSHEI
Vennesla kommune	Postboks 25	4701	VENNESLA
Verdal kommune	Postboks 24	7651	VERDAL

Vestby kommune	Postboks 144	1541	VESTBY
Vestnes kommune	Rådhuset, Brugata 10	6390	VESTNES
Vestre Slidre kommune	Slidrevegen 16	2966	SLIDRE
Vestre Toten kommune	Postboks 84	2831	RAUFOSS
Vestvågøy kommune	Postboks 203	8376	LEKNES
Vevelstad kommune	Forvikveien 118	8976	VEVELSTAD
Vik kommune	Postboks 134	6891	VIK I SOGN
Vindafjord kommune	Rådhusplassen 1	5580	ØLEN
Vinje kommune	Vinjevegen 192	3890	VINJE
Volda kommune	Stormyra 2	6100	VOLDA
Voss herad	Postboks 145	5701	VOSS
Værøy kommune	Sørland 33	8063	VÆRØY
Vågan kommune	Rådhuset	8305	SVOLVÆR
Vågå kommune	Edvard Storms veg 2	2680	VÅGÅ
Våler kommune	Kjosveien 1	1592	VÅLER I ØSTFOLD
Våler kommune	Vålgutua 251	2436	VÅLER I SOLØR
Øksnes kommune	Storgata 27	8430	MYRE
Ørland kommune	Alf Nebbs gate 2	7160	BJUGN
Ørsta kommune	Dalevegen 6	6153	ØRSTA
Østre Toten kommune	Postboks 24	2851	LENA
Øvre Eiker kommune	Postboks 76	3301	HOKKSUND
Øyer kommune	Postboks 4	2637	ØYER
Øygarden kommune	Ternholmvegen 2	5337	RONG
Øystre Slidre kommune	Bygdinvegen 1989	2940	HEGGENES
Åfjord kommune	Postboks 54	7169	ÅFJORD
Ål kommune	Torget 1	3570	ÅL
Ålesund kommune	Postboks 1521	6025	ÅLESUND
Åmli kommune	Gata 5	4865	ÅMLI
Åmot kommune	Rådhuset, Torget 1	2450	RENA
Årdal kommune	Statsråd Evensens veg 4	6885	ÅRDALSTANGEN
Ås kommune	Postboks 195	1431	ÅS
Åseral kommune	Gardsvegen 68	4540	ÅSERAL
Åsnes kommune	Rådhusgata 1	2270	FLISA